

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

Kategori 1

Orhan Pamuk'un "Sessiz Ev" Romanında Dönemin Tarihsel Gerçekliğinin Olay Örgüsünün Biçimlenmesine Etkisi Nasıl Yansıtılmıştır?

Kelime Sayısı: 4106

İçindekiler

I Giriş	2
II Yapıtta Tarihsel Gerçeklik ve İletişimsizlik	3
i) Sosyolojik Bağlamda Dönem Özellikleri	3
ii) Yapıtta İletişimsizliğin Boyutları	4
iii) Kişilerarası İletişimsizlik	5
iv) Toplumsal İletişimsizlik	5
III Yapıtın Olay Örgüsünün Şekillenişinde Tarihsel Gerçeklik	6
i) Yapıtta Zaman ve Mekân	6
ii) Yapıtta Bakış Açısı ve Anlatım Tekniği	7
iii) Yapıtın Karakterleri ve Anlatımdaki İşlevleri	9
iv) Yapıtın Konusu ve Sorunsallar	10
v) Yazınsal Seçimler ve Dil Anlatım	11
IV Sonuç	14
V Kaynakça	15

I Giriş

Dünyada şu ana kadar insanlar arasındaki pek çok çatışma bazı fikirler ve amaçlar uğruna yapılan tartışmalarda karşılıklı diyalogun var olmaması veya üslubun sertleşmesi sonucu yani iletişimsizlik dolayısıyla ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmazlıkların temsil ettikleri bir başka grup tarafından objektif veya taraflı bakış açılarıyla manasız ya da aşırı olarak nitelendirilebilir veya saçma ve akıl dışı olarak yorumlanabilir. Böylece bu düşünceler kişi veya oluşum tarafından başkalaştırılır ve çatışma üst raddelere çıkar. Yani iletişimsizliğin getirisi çatışmalar olacaktır. Bu açıdan değerlendirildiğinde yapıttaki toplumsal eleştiriyi anlayabilmek için tarihsel gerçekliğin iletişimsizlik izleği bağlamında metne yansımalarının çıkarımı önemli olacaktır. Bunun bir diğer sebebi de “Sessiz Ev” hakkında yapılan bilimsel çalışmalarda toplumsal aydınlanma eleştirisi, değişken bakış açısının analizi, kanına bakış, politik söylem, cinsiyet normları, pozitivistin kültüre yansımaları, yazarın hayatının yapıttaki izleri, bilinç akışı tekniği, ev imgesi, aşk anlayışı ve 12 Eylül Darbesi gibi konular incelenmiştir (1)(2) fakat bu çalışma farklı olarak romanın döneminin tarihsel gerçekliğini inceleyerek yapıtta yer etmesini sağlayan yazınsal yönü ortaya koymaya çalışacaktır.

Orhan Pamuk’un “Sessiz Ev” adlı yapıtında iletişimsizlik izleği iki boyutta incelenmiştir. Karakterler arası iletişimsizlik olduğu gibi aynı zamanda tarihsel çerçevede dönem özelliklerinin sonuçları olarak toplumsal iletişimsizlik yani siyasi çatışma da söz konusudur. Bu siyasi çatışmanın dönemi betimlemek ve belirtmek amacı ile yaratılmasına ek olarak kişiler arası iletişimsizliğin sebep olduğu çatışmalar kadar olay örgüsünün akışında, gidişatı değiştirecek ve etkileyecek izler de bırakmıştır. Nitekim bu siyasi çatışma kişiler arasındaki, iletişimsizlikten kaynaklı, en büyük çatışmaları oluşturacaktır. Bu siyasi çatışmalara zemin hazırlayan şey ise toplumsal iletişimsizliktir ve kutuplaşmadır. Yapıttaki iletişimsizliğin ikiye ayrılabilmesinin sebebi aslında kadro farkıdır. Kişiler arası iletişimsizlik karakterler arası yaşanırken siyasi çatışmalardaki iletişimsizlikten kastımız geniş kadrolu, gruplar arası iletişimsizlik olmalıdır ve bu izlek yapıtta siyasi boyutta ele alınmıştır. Kişiler arası iletişimsizlik ise karakterlerin kendileri ve düşünceleri hakkında dışarıya bilgi vermemeleri veya birbirlerini dinlememeleri sonucu ortaya çıkar. Bu iletişimsizlik daha sonra kişiler arası çatışmalara da sebep olacaktır.

II Yapıtta Tarihsel Gerçeklik ve İletişimsizlik

Yapıt, Türkiye’de sağ-sol çatışmasının en yoğun oldu dönemi ele almaktadır. Edebi yapıtlarda tarihsel gerçekliğin önemi aşikâr olduğundan “Sessiz Ev” yapıtında da mühim bir konu olduğu açıktır. Nitekim yapıtta olay örgüsünü öncelikli olarak etkileyen sorun olarak toplumun kutuplaşmasının eleştirilmesi yapıtın analizinde mutlaka tarihsel boyutun da değerlendirmeye alınması zorunluluğunu ortaya koyar. Toplum yapısının anlaşılabilmesi için toplumun içinde bulunduğu dönemi anlamak ve yorumlamak gereklidir. Dönem özelliklerini şekillendiren ise tarihsel gerçekliktir (3).

Yapıt uzam olarak 1980 Darbesi’nden öncesini ele alır. Sağ-sol çatışması karakterlerin günlük hayatlarında, tarihsel gerçeklik kapsamında mevcut bilgilere dayanarak, önemli bir yer tutmaktadır (4). Yapıtta olay örgüsünün seyri boyunca gözlemlenebileceği gibi yapıtın sonundaki ölüme de sebep olacak olan dönemin bir özelliği olarak ele alınabilecek ideolojik ayrılık ve toplumsal kutuplaşmadır. 1980 Darbesi aşırı sağcı bir darbe olup 12 Eylül’de gerçekleşmiş ve Türk toplumundaki sosyalizm, solculuk, devletçilik algılarının körelmesine hatta sosyalizme karşı bir “antipatinin” oluşmasına yol açmıştır (5). Bu kavramlar bulanıklaşmış ve halk için benzer anlamlara tekabül eder hâle gelmiştir. Bundan sonra da Türkiye’de sağ merkezli muhafazakâr görüş ağırlıklı bir siyaset ve bu yönde politik uygulamalar baskın olmuştur. (6)

i) Sosyolojik Bağlamda Dönem Özellikleri

Tarihsel gerçekliğin yapıta yansımaları dönem özellikleri ile mümkündür. Yapıtta ise bu yansımanın etkileri toplum dinamiği ile aktarılmaktadır. Yapıttaki toplum dinamiği ise, tarihsel gerçeklik de göz önünde bulundurulduğunda, sağlam bir durumda değildir ve toplumun kutuplaşması söz konusudur. Toplumlardaki kutuplaşmanın temel sebebi bireyci-grupçu politikanın baskınlığından olanakların eşit dağıtılmıyor olmasına kadar değişir ki olanak eşitsizliği yine bireyci-grupçu politikanın malzemesi olmuştur (7). İletişim çağının getirilerinden biri de kültürel ve sınıfsal karşılaşmalardır. Bu karşılaşmalar bireylerin birbirleri arasındaki farklılıkları fark etmelerine ve böylece ayrılmaya gruplaşmaya başlamalarını sağlar. Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde ise bu farklılıklar çeşitli ve geniş çaplı olacağından bireyci-grupçu politika için uygun bir zemin oluşur. Eğer eğitim toplumun öncelikli endişelerinden biri değilse aralarındaki çatışmalar hatta daha etkili olmak

üzere geçim sıkıntısı ve benzeri durumlar daha ön plandaysa toplum körelmeye ve kolay yönlendirilebilir bir hâle gelmesine neden olur.

Körelmiş toplumlarda bireylerin temel ihtiyaç dahilindeki kaygıları düşünülen, konuşulan, hakkında endişe duyulan tek şey olur. Her şeyin sebebi bu endişeden kurtulmak içindir. Buna yapıttan Hasan ve Metin örnek olarak verilebilir. Hasan'a ders çalışması ve daha başarılı olması için uygulanan ağır bir baskı vardır fakat Hasan ailesinden bu baskı dışında bir eğitim almamış olduğundan bilinçli bir birey olmayıp bu baskıyı ve ailesini düşmanlaştırmaktadır. Ailesinin ona kurduğu baskının amacı ise aslında sadece başarı odaklı değildir. Başarılı olması istenmektedir çünkü kendini bu şekilde kurtaracağı düşünülmektedir. Bu görüş temelde mantıklı olsa da Hasan'ın hayata karşı ümidini çok erken yaşta yitirmeye başlayan ve çok erken yaşta içinde nefret biriktiren bir kişi olmasına sebep olur. Bu da düşüncelerinin radikalleşmeye başlamasına sebep olacaktır. Metin ise arkadaş çevresi nedeniyle kendi ailesini mali bakımdan yetersiz görmektedir. İşte bu etkileşimde toplumun karşılaşması sonucu farklılıklarının farkına varmasına örnektir. Metin ülkeyi terk edip Amerika'ya kaçmak istemektedir ve burada zenginliğe kavuşabileceğini düşünmektedir. Metin'in de aynı Hasan gibi toplumun genç kesimini temsil ettiğinden bu düşünceye sahip birçok kişinin olduğunu varsaymak doğru olacaktır.

Yeni görüşler ile karşılaşan halk yapıtta işlenen geçim sıkıntısı gibi durumlarda radikalleşmeye başlar. Yapıttaki sağ-sol çatışması da bu nedenledir. Ayriyeten Soğuk Savaş'ın yarattığı atmosfer de ideolojik karşıtlığı desteklemektedir. Bu karışıklıkta ise bireyci-grupçu politika etkin bir şekilde etkileşim gösterebilmektedir. Radikal düşünceler bir noktadan sonra mantıktan ziyade inanç temelli hâle geldiğinden halk en nihayetinde siyasetin aracı hâline gelir. Nitekim 1980 Darbesi de aşırı sağcı radikallerin gerçekleştirdiği ve bir yerde de bozulmakta olan toplum dengesinin altüst olduğu andır. Yapıtta ideolojik çatışma arka planda devamlı olarak var olsa da en çok, solu temsil eden Nilgün'de ve aşırı sağı temsil eden Hasan'da ve de onlar arasındaki iletişimsizlik neticesinde romanda yer alır.

ii) Yapıtta İletişimsizliğin Boyutları

İletişimsizlik kavramı çok yeknesak bir günlük hayat problemi olmakla birlikte aynı zamanda toplum dinamiğini etkileyen önemli ve göz ardı edilemeyecek bir sorunsaldır. Bireylerin ve daha önemlisi toplumun

birbirleri arasındaki bağlarının zayıflamasına sebep olur. İletişimsizlik sorunların çözülmesine engel olacak ve bununla kalmayıp yeni sorunların ortaya çıkmasını sağlayacak bir sorunsal olduğundan da edebiyatta yer edinmiştir. “Sessiz Ev” yapıtında da kişilerarası bağların zayıf olduğu bir aile ortamı halihazırda yaratılmıştır. Buradaki iletişimsizlik kişilerarası olup mikro düzeyde iken, aslında karakterlerin birbirleriyle olan çatışmalarının toplumsal karşılığı makro düzeydeki ideolojik çatışmalardır. Bu nedenle tarihsel gerçekliği ele alırken iletişimsizlik sorunsalını da değerlendirmek gerekir.

Yapıtta mikro düzeyde iletişimsizlik olarak aile içindeki kopukluklar ve samimiyetsizlik değerlendirilmiş fakat bunun makro örneği olarak toplumun birbirinden uzaklaşması ve içine girilen iletişim devrinde bireyin kendini nasıl sınıflandırdığı gösterilmiştir. İnsanoğlu Uzak Çağ’a girmiş, Türkiye vatandaşları ise yeni akımların etkisiyle gruplaşmaya başlamıştır. Bu gruplaşmanın belli bir süre sonunda çatışma çıkaracak derinlikte bir kutuplaşmış toplum yapısının ortaya çıkmasına sebebiyet verecek duruma gelmesi ise farklı boyutlarıyla ele alınabilecek bir sorunsal olan iletişimsizlik nedeniyledir. (8)

iii) Kişilerarası İletişimsizlik

Kişilerarası iletişimsizlik değerlendirilmeye alındığında bu konuda örnek verme kabiliyeti bakımından en mahiyetli ortam aile uzamıdır. Yapıttaki aile, pek çok kayıpla şekillenmiş; zor zamanlardan geçmiş, geçmekte olan ve görüş ayrılıklarının derinlikli bir şekilde mevcut olduğu bir uzam olarak tasvir edilmiştir. Kuşaklar arası, inanç ve soy kavramları neticesinde işlenen iletişimsizlikler var olsa da toplum içindeki iletişimsizliği temsilen ideolojik görüş farklılıkları yapıttaki iletişimsizliğin en öncelikli sebebidir. Aile içindeki bu iletişim kopukluğu mikro düzeyde iken toplumun bir yapı taşı olan ailenin içindeki iletişimsizliğin toplumda da gözlenmesi beklenir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde yapıtın odağındaki ailedeki iletişimsizlik aslında makro düzeydeki sorunsal hakkında daha detaylı bilgi sahibi olmamızı sağlar niteliktedir.

iv) Toplumsal İletişimsizlik

Tarihsel gerçekliğin dönem özelliklerini belirlemesinde etkili olan ve yapıtın arka planında işlemekte olup gidişata yön veren ideolojik çatışmanın sebebi olarak verilecek sorunsal makro düzeydeki iletişimsizliktir, ki bu

da toplumsal iletişimsizlik olarak adlandırılabilir. Toplumda mevcut olan kültür çatışması ideolojik görüş düzleminde. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kutuplaşmış ve çatışma içinde olduğu bir hâlde tarihsel gerçekliğin yapıta etkisinin göz ardı edilememesinin sebebi de bu yüzdendir. Aslında yapıtta eleştirilen yapının odağındaki aile ve onun düzeni değildir, asıl eleştirilen toplumsal kutuplaşmadır. Toplumsal kutuplaşmaya sebep olan ideolojik çatışmayı ise iletişimsizlik ortaya çıkarmış ve bu yüzden makro düzeyde gerçekleşen bu iletişimsizlik sorunsalının net bir biçimde anlaşılabilmesi için yazar aile kavramı üzerinden mikro düzeydeki iletişimsizlik sorunsalı ile toplumu okuyucuya yansıtmıştır.

III Yapıtın Olay Örgüsünün Şekillenişinde Tarihsel Gerçeklik

Toplumdaki kutuplaşmayı, ideolojik çatışmayı ve iletişimsizlik sorunsalını ele almasıyla toplumcu gerçekçi bir roman olarak değerlendirebileceğimiz bir yapıt olduğu için toplum düzenini şekillendiren etmenleri anlamak yapıtı anlamak için şarttır. Bu bağlamda toplum yapısının genel olarak değişimini anlaşılır hâle getirecek şey tarihsel gerçekliktir. Tarihsel gerçeklik hakkında bilgi sahibi olmak dönem özelliklerinin yapıt üzerindeki ve dolayısıyla yapıtın aslında neyi iletmeyi amaçladığını yorumlanabilir hâle getirir. Tarihsel gerçekliğin, dolayısıyla dönemin şartlarının yapıt üzerindeki etkisi ise o yapıtı oluşturan parçalar ile yazınsal bütünlük kazanmıştır. Yani bir edebi metnin temel bileşenlerini incelemek tarihsel gerçekliğin yapıtın oluşumundaki yerini ve iletişimsizlik bağlamında nerede bir sorun teşkil ettiğini anlaşılır hâle getirecektir.

i) Yapıtta Zaman ve Mekân

Yapıtın eleştirdiği toplum belli bir zaman dilimindeki belli bir yerdeki bir toplumdur bu nedenle yapıtın şekillenişinde nasıl olay örgüsü zaman ve mekâna bağlı ise dönem özellikleri de bu bileşenlere bağlıdır. Nitekim ele alınan zaman ve mekân kurgusal değil ise, istisnalar olmakla birlikte, dönemin özellikleri uzama özel olduğundan yapıta yansması kaçınılmaz olacaktır. Bu açıdan bakıldığında uzamın yazınsal düzlemde tarihsel gerçekliğin yerini belirleyiciliği barizdir. Yapıt 12 Eylül 1980 Darbesi'nden bir ay öncesini alır. Bu zaman dilinin ele alınmasındaki amaç ise toplumdaki kutuplaşmayı en açık şekilde iletme hâline getirebilmektir. Ana karakterlerden olan Faruk, Metin ve Nilgün, üvey amcaları Recep'in de yanında çalıştığı, babaanneleri Fatma'ya her yılki bir haftalık ziyaretleri dolayısıyla gelmişlerdir. Mekân, İstanbul'un semtlerinden Marmara Denizi'ne

bakan Cennethisar'dır. Yapıtta anlatılanlardan anlaşılacağı üzere bu kurgusal semt Tuzla ile Gebze arasında İstanbul il sınırları içerisinde. Ayrıca mekânın Ankara olmaması başkentten uzakta bile ideolojik gerginliğin zirvede olduğunu göstermek açısından işlevseldir.

Yapıtta zaman ve mekân değişme de geriye dönüşler de yapılmıştır. Fatma Hanım'ın anıları bunlara örnektir. Ne kadar 1980 civarında geçse de yapıtta Fatma Hanım'ın anıları 1800'lerin sonlarından 1920'lere kadar bir zaman dilimini kapsar. Yapıtta bu geriye dönüşlerden zaman kavramını en açık biçimde ortaya seren kısımlardan biri olarak bu kesiti örnek verebiliriz: *"Artık İstanbul'da oturmayacağız Fatma! Neden Selâhattin, diye sormadım, ama anlatıyordu ve eli kolu dengesiz bir çocuk gibi oynuyordu: Artık İstanbul'da oturmayacağız Fatma, bugün beni Talat Paşa çağırdı ve böyle dedi: Doktor Selâhattin, sen İstanbul'da oturmayacaksın ve siyasetle uğraşmayacaksın!"* (Sayfa 20). Geri dönüşlerin genel bağlamda hangi zaman aralığını ele aldığı kesitte Selâhattin Bey'in bahsettiği, İttihat ve Terakki Fıkrasının önde gelenlerinden olan, Talat Paşa'nın siyasette etkili olduğu yıllardan yola çıkılarak anlaşılabilir. Talat Paşa ile İttihat ve Terakki Fıkrası İkinci Meşrutiyette yönetime gelip II. Abdülhamid'i tahttan indirip yerine V. Mehmet'i tahta geçirmişler ve Birinci Dünya Savaşının mağlubiyet ile bitimine kadar da devletin başında kalmışlardır. Buradan anlaşılır ki yapıttaki geri dönüşler de olay örgüsü ile eş zamanlı gittiğinden 1908-1918 arası ve sonrasında geçer. Bu geri dönüşlerin amacı olay örgüsünü sağlamlaştırmaktır. Öbür yandan olay örgüsü ise yapıt boyunca sabit olan uzam dolayısıyla dönem özelliklerinin doğrudan etkisi altındadır.

ii) Yapıtta Bakış Açısı ve Anlatım Tekniği

Yapıtta yazar, bu bir haftada en büyük kardeş Faruk'u, küçük kardeş Metin'i, üvey amcaları Recep'i, babaanneleri Fatma'yı ve üvey kuzenleri Hasan'ı her bölüm değişecek şekilde ana karakter olarak alıp işlemiştir. Yani, kişiler değişecek şekilde, bakış açısı kahraman bakış açısıdır. Bu nedenle de yazar, yalın ve duru fakat betimleyici bir anlatımla, yapıtta iletişim izleğini inceleyebilir ve okur tarafından kolayca irdelenebilir bir şekilde ortaya koymuştur. Zaten olay örgüsünün devamlılığını sağlayan kapsamlı etkenlerden biri olmasını sağlayan da bu değişen anlatım bakış açısıdır. Neticede olay örgüsünün daha yetkin bir anlatımını sağlamaktadır. Yapıt çoğunlukla karakterlerin iç dünyasının akışı ile paralel ilerlese de yorumlanabilir olan diyaloglar ve devamında

getirdiği iletişim sorunsalları da yapıt boyunca önemli iletiler ve ip uçları vermektedir. Ayrıca okuyucuya direkt olarak arka plan bilgisi verilmeyen tarihsel gerçeklikler ve dönem özelliklerinin getirisi olarak da karakterler zamana uyum sağlamakta, sonuç olarak dönem ile ilgili bilgileri okuyucuya temsil yöntemi ile sağlamaktadır. Tüm bu etmenler ise sosyal bir hayvan olan insan iletişimsizlik sorununu kitabın odağına çatışmalar beraberinde getirmekte ve bunu okuyucu karşısına bir problem olarak koymaktadır.

Yapıttaki diyaloglar, dönemsel gerçeklikler ve karakterlerin düşünceleri, iç diyalogları iletişim ve iletişimsizliğin varlığını aynı zamanda da iletişim eksikliğini tespit etmekte yardımcı olacaktır. Bu analizi şu şekilde kısımlara ayırabiliriz: kişiler arası, gruplar arası ve düşünsel iletişim. Kişiler arası iletişim ve iletişimsizlik diyaloglarla ve bazı durumlarda onların işlevsizliğiyle oluşup çeşitli türlerde çatışmalara sebep olabilmektedir. Gruplar arası iletişim ve iletişimsizlik ise dönemsel gerçeklik ve siyasal getirileriyle oluşan ideolojik çatışmalara sebep olabilmektedir. Düşünsel iletişim ise iç ve dış monologlar aracılığı ile gerçekleşir ve aslında açıkça anlaşılabilir ki ortada zaten bir iletişimin olmama durumudur bu. Kendinden gelen bu iletişimsizlik ise diyaloğun eksik olması nedeniyle anlaşılmayı ve bilgi aktarımını engelleyecek dolayısıyla yine çatışmalara sebep olacaktır.

Yapıtta karakter odaklı bir anlatım hâkim olduğundan anlatımın ve bakış açısının, okuyucuya iletişimsizliği iletme konusundaki işlevi kayda değerdir. İletimsizlik sorunsalı ise tarihsel gerçeklik boyutunda dönemsel özellikleri ve o tarihlere ait çatışmaları anlamlandırabilmek maiyetinde önem teşkil etmektedir. Anlatım biçimleri bazında değerlendirildiğinde yapıttaki karakter odaklı anlatım öyküleyici özelliği ile tarihsel gerçekliğin ve karakterlerin yaşanmışlıklarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Özellikle yapıtın mevcut zamanına gelene kadar geçen sürecin, karakterlerin düşünsel iç monologları neticesinde geri dönüşler ile aktarımı ve bu geçmiş zamanın, onunla beraber de yaşanmışlıkların şu anki durumu nasıl şekillendirdiği gözler önüne serilmiştir. Betimleyici anlatımla da desteklenen bu iletim süreci sonunda okuyucunun eline geçmiş ve şimdiki zaman olmak üzere iki uzam verilmiş ve geçmişin şimdiki zamana etkileri hem yaşanmışlıklar hem de karakterlerin gelişimleri ve olay örgüsü bazında tarihsel gerçekliklerin nedensellik sınırları içerisinde birbiri ardına etkileşimleri okuyucuya aktarılmıştır. Her halükârda, geçmişin tarihsel gerçekliklerinden bağımsız, yapıtın odağında ele alınan dönem özellikleri anlatım tekniklerinin de karakter merkezli olmasından da anlaşılacağı

üzere ve ayrıyeten bakış açısının da birçok karakteri ele alacak şekilde geliştirilmesinden kaynaklı yapıttaki karakterlerin anlatımları dönemin toplumsal yapısını kavramak açısından önemlidir.

iii) Yapıtın Karakterleri ve Anlatımdaki İşlevleri

Yapıtta pek çok karakter bölüm bölüm anlatıcı olmasına rağmen bölüm dağılımı eşit değildir. Hasan'ın sekiz, Fatma'nın yedi, Faruk ve Recep'in altı, Metin'in ise kendine ayrılmış beş bölümü vardır. Yapıtta açık bir şekilde kesin olarak bir ana kahraman bulunmasa da Hasan'ın okuyucuya daha sıklıkla aktarılmasının sebebi olay örgüsünün belli kısımlarının ve en önemlisi sonunun ona bağlanmasıdır. Metin, Amerika'ya gitme hayali olan ve bu şekilde zengin olmak isteyen liseli gençtir. Zengin olma hayallerinin temeli yoktur ve aslında bu düşün sebebi, içinde bulunduğu arkadaş grubundan kaynaklıdır. Metin'in bu grup içerisinde herkesle tam bir iletişimi yoktur ve aslında kendini de dışarı konumlandırmıştır. Onların varlıklı olmalarını kıskanmaktadır ve bu nedenle dış görünüşe önem verir. Ayrıca saplantı haline getirdiği Ceylan diye bir kız da vardır. Faruk ise alkolik bir tarihçidir. İçiyse dışı bir değildir çünkü dışarıdan oldukça yüzeysel bir kişidir. Ailesine kapasitesini veya alakasını gösterme gereği duymaz ve dolayısıyla az konuşur. Recep, Fatma'nın eşi Selahattin'in evlilik dışı çocuklarından biridir ve Büyükhanım'ın yanında hizmetçi olarak çalışır. Büyükhanım tarafından küçükken gördüğü şiddet neticesinde küçüktür ve evlilik dışı doğmuştur, bu nedenle ona saygı duyulmaz. Zaten evlilik dışı doğmasının sonucu olarak Büyükhanım ona ve kardeşine şiddet uygulamıştır. Bu yüzden Fatma Hanım ona asla güvenmemektedir. Fatma veya Büyükhanım ise ailenin en büyüğüdür. Kocasını, oğlunu ve gelinini ölmüştür. Genel olarak iletişim kurarken yapmacık mimikler kullanır ve böyle dikkat çekmeye çalışır. Kocasının şeytanın yoluna saptığını ve oğlunun da onu izlediğini düşünmektedir çünkü onların aksine kendisi İslam dinine inanç duymaktadır. Kuşak çatışmasının temsilcisidir. Kimsenin onu anlamadığını düşündüğünden kendini kapamıştır. Bir diğer karakter Hasan ise sağcı görüşleri olan, gerici ve milliyetçi olarak tanımlayabileceğimiz içinde aslında kontrolsüz öfke barındıran bir gençtir. Recep'in kardeşi olan İsmail'in oğludur ve sokakta insanlardan haraç kesmektedir. Ayrıca Nilgün'den hoşlanmakta fakat onu tanıyacak kadar bile bir iletişimi bulunmamaktadır. İsmail'in oğlu olmasından dolayı aile dışı olarak görülür. Bu karakterlerin hepsine dair bilgiler hem diyalog hem de iç çözümlerle okuyucuya aktarılmış ve hayata dair bakış açıları da akabinde açıklanmıştır.

Bunlar dışında kendine ait bölümleri olmayan karakterler de vardır. Metin'in ablası Nilgün bunlardan biridir. Solcu görüşleri olan genç bir kızdır. Eskiden içinde bulunduğu arkadaş grubunu eleştirmektedir, bu nedenle Metin'le zıt düşerler. Selahattin, Fatma'nın kocasıdır ve Talat Paşa tarafından Cennethisar'a sürgün edilmiş bir doktordur. Kendisini evrim teorisine kaptırmış ve bundan dolayı soyadını Darvinoğlu yapmıştır fakat yapıtta bundan özel olarak bahsedilmez. Ayrıca Selahattin'in doğun yılı olan 1881 göndermesi de vardır. Bir ansiklopedi serisi yazarak halka ulaşmayı ve onları kültür ile bilgi ile aydınlatmayı planlamıştır. Bilgili ve iyi niyetli bir insan olmasına rağmen hedef kitlesinin kapasitesinin farkında değildir ve kendine olan aşırı güveni, kendini beğenmişliği istediği şeyin zorluğunu algılamasını engeller. Ayrıca din hakkında daha halkın hazır olmadığı bir şekilde konuşmakta ve dolayısıyla kendini bir hedef haline getirmektedir. Başlarda karısını aydınlatmaya çalıştıysa da karısı direnmiştir. Bu da Selahattin Bey'in karısına karşı kaba olmasına sebep olmuştur. Ceylan, Metin'in sevdiği kızdır. Fakat Ceylan'ın Metin ile kayda değer bir iletişimi yoktur. Daha sonra bu Metin'i yüz üstü bırakacaktır. Doğan; Faruk, Metin ve Nilgün'ün babasıdır ve bürokrattır. Fatma ona çok değer vermiştir fakat onu babasının düşüncelerinden kurtaramadığını düşünmektedir. Kendisi en sonunda aynı babası gibi alkolik olmuştur. Olay örgüsünün geçtiği zaman itibariyle hayatta değildir. Gül de Doğan'ın karısıdır. Yapıt boyunca sessizliğinden bahsedilmiştir. Ne kendisi bir iletişime geçmiş ne de başkaları onunla gerçek bir anı yaşamıştır. Bu nedenle aslında Gül ile geri kalanlar arasında hiçbir iletişim yoktur. O da yapıt başladığında hayatta değildir. İsmail ise Selahattin'in diğer evlilik dışı çocuğudur ayrıca anneleri de vefat etmiştir. Topal olarak nitelendirilir. Hasan'ın babasıdır. Bu karakterlerin kimlikleri ve kişilikleri ile ilgili bilgi ancak anlatıcı karakterlerin gözünden ve de diyaloglar aracılığı ile sağlanabilmektedir ve bunun yorumlanması okuyucuya bırakılmıştır.

iv) Yapıtın Konusu ve Sorunsallar

Yapıt 1980 yılında Türkiye'nin toplumsal yapısını bir ailenin farklı üyelerinin gözünden eleştirir. Yapıtta aile içindeki sorunlar ön planda ele alınırken asıl odak noktası dönemin toplumsal yapısıdır. Faruk kendi içinde bir kimlik çatışması yaşarken, Recep geçmişi ve çevresindeki baskı ile mücadele etmektedir. Benzer şekilde Fatma Hanım hem kendi içinde hem de geçmişle çatışmakta Metin ise arkadaş çevresinin baskısı ve Ceylan'ın ilgisizliği ile meşgul durumdadır. Tüm bu karakterler kendi içlerinde sorunlar yaşarken birbirleriyle iletişim

kurmaktan da yoksun durumdadırlar. Bu aile içi iletişimsizlik ise aslında aile kurumunun toplumda ne gibi bir durumda olduğunu temsil ederken asıl çatışma Hasan ve Nilgün arasındaki ideolojik çatışmadır. Bu çatışmanın toplum içinde daha büyük ölçekli bir biçimde var olduğu bariz olmakla beraber aile kurumunun iletişimsizlik bakımından toplumu temsil ediyor olması da toplumdaki ideolojik kutuplaşmanın gruplar arası iletişimsizlik nedeniyle ortaya çıktığını gözler önüne serer. Bu kapsamda değerlendirildiğinde yapıtın yan sorunsalları toplumu temsilen aile içi ve bireysel iletişimsizlik iken temel sorunsal tarihsel gerçeklik kapsamında dönem özellikleri göz önünde bulundurulduğunda toplumsal iletişimsizlikten kaynaklı toplumsal kutuplaşmadır.

Hasan, Nilgün'den hoşlanmakta fakat Nilgün'ün sol görüşü benimsemiş olmasını hazmedememektedir. Hasan'ın yapıt boyunca bu ikilemede kalmasından ve en nihayetinde romanın sonunda Nilgün'e saldırarak onun beyin kanaması sonucu ölmesine sebep olduğundan ideolojik çatışmanın üstünlüğü anlaşılmaktadır. Nitekim Nilgün'ün ölümü 1980 Darbesi'nden sonra Türkiye'de sol görüşün siyasette kaybolmasını da temsil etmektedir.

v) Yazınsal Seçimler ve Dil Anlatım

Yapıtın şekillenişinde; uzam, bakış açısı, anlatım teknikleri, karakterler ve yapıtın konusu yani temel yapıtaşları belirlendiğinde bu bileşenlerin yazınsal bir ürüne dönüşmesini sağlayan yapıtın dilidir. Bu nedenle tarihsel gerçekliğin dolayısıyla dönem özelliklerinin olay örgüsü üzerindeki etkisini ancak yapıtın dil anlatımını ve yazınsal seçimlerini inceleyerek ortaya çıkarmak mümkündür. Yapıtın temel sorunsalı Hasan karakteri üzerinden değerlendirilirken yan sorunsallar diğer karakterler üzerinden işlenir. Dolayısıyla dönemsellik özelliğinin olay örgüsüne etkisini en açık şekilde gözlemleyebilmek için Hasan'ın bölümlerini incelemek gerekir.

Hasan, karakter olarak da sığ bir dünya görüşü olarak da nitelendirilebilecek bir düşünce yapısına sahiptir ve bunun kanıtı olarak da Hasan'ın bölümlerinde olay akışının diyaloglar üzerinden işleniyor olması örnek gösterilebilir. İç monologları ise diğer karakterlerin aksine farklı farklı konular üzerine değil hep etrafındakilere kendini kanıtlama ve ideolojik çatışmalar kapsamında gerçekleşmektedir. Yine Hasan'ın birikimine bağlı olarak; daha uzun yapılandırılmış bölümlere sahip olan Faruk'un veya Fatma Hanım'ın aksine bölümlerinde paragraf yapısı daha kısa ve nettir. Böylece Hasan'ın düşünsel yapısı tek yönlü bir biçimde oluşturulmuş ve anlatılar hem toplumsal kutuplaşmayı hem de dönem özelliklerini kapsamlı bir biçimde okuyucuya aktarabilecek şekilde sade

bir yapıda kaleme alınmıştır. Zaten kapsayıcılığından dolayı dönemsel özellik bakımından okuyucuya ilk bilgi veren bölüm de Hasan'ın ilk bölümüdür.

Yapıtın devamında da olay örgüsünün işleyişi boyunca temel sorunsal olarak değinilecek kavramın iletişimsizlik bazındaki toplumsal kutuplaşma olduğu Hasan'ın ilk bölümünden aktarılır. *“Bizden korktukları için gelmezler. Biz olmasaydık komünistler burayı da Tuzla gibi haraca bağlarlardı.” / “Allah korusun!” / “Yaa! Tuzla’da vatandaşa neler yaptıklarını biliyorsun değil mi? İlk önce camekânlarını bir güzel indiriyorlarmış...”* (sayfa 27) şeklinde Hasan'ın bölümünden alınan Serdar'la manav arasındaki konuşmanın bir kısmından da anlaşılacağı üzere sağ-sol çatışması getto oluşumlarına sebep olacak aşamaya gelmiş ve gençler dahil radikal düşüncele sahip kimseler kendi bölgelerini çizip buralarda haraç kesmekte eşkıyalık yapmaktadır. Serdar'ın camekândan bahsediyor olması da aslında manavı tehdit etmek amaçlıdır. Hasan, kendisinden çok daha önce “dernekte” bulunan Mustafa ve Serdar ile birlikte derneğin diğer rütbesi düşük üyeleri gibi halka hiçbir geçerliliği olmayan biletler satarak haraç kesmektedirler. Bu olaylardan yola çıkarak dönemin özellikleri hakkında bilgiler elde edilebilir. Örneğin asayişin kuvvetli olmadığı ön görüşü ve halkın çok da alakadar olmadığı bir ideolojik çatışmanın arasında kaldığı söylenebilir.

Hasan ve ailesi Cennethisar'ın denizden uzak kısmında bakımsız bir evde geçim sıkıntısı endişesi ile yaşamakta ve Hasan'a babası tarafından uygulanan, bu durumdan kurtulabilmesi için çalışması gerektiği baskısı Hasan'ı çalışmaya teşvik etmekten ziyade ailesinden uzaklaştırmakta ve ideolojik çatışmayı kendi sorumluluklarının önüne kaymasına sebep olmaktadır. Geçim sıkıntısı Hasan'ın bölümlerinde daha etkin bir biçimde olsa da yazar bu konuyu Hasan'ın ideolojik çatışmasına dahil etmemiş böylece toplumun içinde bulunduğu kutuplaşmanın artık mantık ve gerekçe temelli değil inanış temelli bir ideolojik kutuplaşma olduğunu aktarmıştır. Bu bakımdan yazarın odağa koyduğu sorunsal yapıtın merkezinde konumlanmıştır. Hasan'ın endişesi dahilinde var olan tek problemin karşı görüşün varlığı olması ise dönemin ideolojik çatışmasının ne kadar ön planda olduğunu gözler önüne serer.

Her ne kadar Metin mali bakımdan Hasan'dan iyi durumda olsa da bu konunun en çok dile getirildiği kısım Metin'in bölümleridir. Metin, Amerika'ya gitmek istemekte böylece zengin olacağını düşünmektedir.

Maddiyatçı bakış açısının arkasında yatan aslında arkadaş çevresinin maddi olarak kendi ailesinden daha iyi olmasıdır. *"...ama biri paradan nefret edecek kadar ideolojik ve öteki de o parayı kazanmak için elini uzatamayacak kadar uyuşuk olduğu için olan bana oluyor."* (sayfa 43) şeklinde Metin'in bölümünden alınan ve Metin'in arkadaşı Vedat'a yakınışımdan da anlaşılacağı üzere Metin var olan ideolojik kutuplaşmayı saçma bulmakta ve ailesini yetersiz görmektedir. Metin'in yurtdışına gidip zengin olma hayali ise yine o dönemin belli bir kesiminin hayallerini temsil eder. Bu bağlamda toplumun bir kısmı ideolojik bir çatışmanın içindeyken belli bir kesim de ülkenin durumunu umutsuz görmekte ve daha iyi bir hayat kurabileceği düşüncesiyle bu ortamdan uzaklaşmak istemektedir. Yazar böylece farklı karakterlerin aklından geçen düşünceleri devamlı olarak aktarmayı seçerek ülkenin içinde bulunduğu durumu sezdirmeye yönelik bir anlatı oluşturmuştur. Ayrıca Metin'in ailesine karşı küçümseyici tavrı yan sorunsal olarak değerlendirebileceğimiz aile içi iletişimsizliği de gözler önüne serer. Faruk, Nilgün ve Metin'in annesi Gül ve babası Doğan Bey ölmeden önce de aile içindeki iletişimin zayıf olduğu Recep'in Doğan ve onun annesi Fatma Hanım hakkında aklından geçirdiği *"... ama birbirlerini dinlemeyi unutmuşlardı artık."* (sayfa 49) cümlesinden de anlaşılır. Her ne kadar yapıtın zamanından önceki durum hakkında olsa da aslında yazar bu cümleyi ailenin içinde bulunduğu iletişimsizliği zamansız olarak eleştirmek için yerleştirmiştir.

Genel olarak ele alınacak olursa yapıtta toplumdaki kutuplaşmayı ve ideolojik çatışmayı aktarmak için Hasan'ın bölümleri seçilmişken bu kutuplaşmanın yarattığı ortama karşı duyulan rahatsızlık diğer karakterlerin gözünden aktarılmıştır. Bu da yazarın yapıtı yapılandırırken sınırlandırmaya gittiği izlenimini verir. Hasan'ın bölümlerinde anlatım dönemin ideolojik kutuplaşması üzerine sınırlandırılmışken diğer karakterler günlük hayat oluşları içerisinde olay örgüsünde yer alırlar. Bu da aslında toplumun içinde bulunduğu çatışma ortamına rağmen gündelik hayatına devam etmekte olduğunu fakat bu kutuplaşmadan etkilendiğini gösterir. Nitekim Metin'in yurtdışına gitme isteği, Faruk'un ideolojik çatışmayı küçümsemesi, Nilgün'ün benimsediği sol görüşten ötürü eski arkadaşlarını kapasitesiz olarak yorumlaması hatta Fatma Hanım'ın, her ne kadar her durumu vefat etmiş eşi Selâhattin Bey'in ateizmine ve toplumu bilgisiz görmesine bağlıyor olsa da toplumu ahlaksız olarak yorumlaması da aslında karakterlerin dolayısıyla olay örgüsünün tarihsel geçeklikten bağımsız ilerlemediğinin

kanıtıdır. Hasan'ın bölümlerinde dönem özelliklerine çok değiniliyor olması ise temel sorunsalın Hasan üzerinden veriliyor olmasıdır. Zaten yapıttaki temel sorunsalın dönem özellikleri kapsamındaki ideolojik çatışma ve toplumun kutuplaşması olmasının kanıtı da Hasan'ın sekiz bölümle en çok bölüme sahip olan karakter olmasıdır. Nicelik bakımından da anlaşılacağı üzere yapıtın odağı dönemin tarihsel gerçekliği kapsamında toplumdaki kutuplaşmadır ve yazarın yazınsal tercihleri de bu doğrultuda belirlenmiştir.

IV Sonuç

Sonuç olarak, herhangi bir yapıtın odağına konumlanmış ve hakkında eleştiri yapılan kavramın olay örgüsüne etkisi kaçınılmaz olacağından tarihsel gerçeklik kapsamı içerisinde dönemin özelliklerinin anlatıya yön verdiği kesindir. Yan sorunsal olarak aile içi iletişimsizlik değerlendirilirken buradaki aile kurumu toplumu temsil eder niteliktedir. Temel sorunsal olarak ise toplumsal bir iletişimsizlik söz konusudur. Bu iletişimsizlik arka planda etkili iken topluma yansması ideolojik görüş ayrılıkları olarak gözlemlenmektedir. Bu görüş ayrılıkları ise toplumsal kutuplaşmaya neden olmakta ve bu kutuplaşma da yapıtın içinde geçtiği dönemin tarihsel gerçekliği ile paralel bir şekilde olay örgüsü içinde işlenmektedir. Toplumsal kutuplaşmanın o dönemin bir özelliği olmasından yola çıkarak kutuplaşmanın altında yatan, odak noktasındaki ailenin temsil ettiği toplumu oluşturan bireylerin birbirinden soyutlanmış olmaları dolayısıyla ortaya çıkan toplumsal iletişimsizliğin tarihsel gerçekliğin yapıttaki yansması olduğu anlaşılır.

Olay örgüsüne toplumsal iletişimsizlik sorunsalı ile yerleşmiş olan tarihsel gerçeklik, dönemin özellikleri hakkında en çok Hasan'ın bölümlerinde bilgi verecek şekilde yerleşmiştir. Yazarın sınırlandırmaya gitmesinin sebebi ise dönemin toplumu hakkındaki eleştirisini Hasan'ın bölümleri üzerinden aktarırken diğer karakterler üzerinden odaktaki aile içindeki iletişimsizlik ele alınır. Diğer karakterler üzerinden yapılan eleştiriler aracılığıyla dönemin şartları irdelenir ve bu nedenle de roman toplumcu gerçekçi bir özellik gösterir. Edebi bir yapıtı oluşturan tüm bileşenlerin de dönemin tarihsel gerçekliği ile içi içe kaleme alınmış olması olay örgüsünün dönemin özellikleri ve toplum yapısı etrafında şekillendiğini kanıtlar.

V Kaynakça

Pamuk, O. (2021). *Sessiz Ev* (12. baskı). Yapı Kredi Yayınları.

- 1 GOOGLE. (n.d.). *Google Scholar*. Google Akademik. Retrieved March 2023, from <https://scholar.google.com/>
https://scholar.google.com/scholar?hl=tr&as_sdt=0%2C5&q=Sessiz+Ev&btnG=
- 2 Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı. (n.d.). *Ulusal Tez Merkezi*. Tez merkezi. Retrieved March 2023, from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- 3 Kavaz, İ. (2012). Tarihselcilik Anlayışı ve Tarihî Romanlarda Gerçeklik Üzerine Bir Değerlendirme . bilig.
- 4 *Türkiye Demokrasisinin 'Kara Lekesi' 12 Eylül'de Neler Yaşandı?* euronews. (2022, September 12). Retrieved March 14, 2023, from <https://tr.euronews.com/2021/09/12/turkiye-demokrasisinin-kara-lekesi-12-eylul-de-neler-yasandi>
- 5 *Faşist Darbenin üzerinden 42 Yıl Geçti: 12 Eylül'ün Hesabı Verilmedi*. (2022, September 12). Retrieved March 14, 2023, from <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/fasist-darbenin-uzerinden-42-yil-gecti-12-eylulun-hesabi-verilmedi-1979894>
- 6 Özkaya, T. (2022, September 12). *Demokrasinin unutulmayan Kara Lekesi: 12 Eylül Darbesi*. Anadolu Ajansı. Retrieved March 14, 2023, from <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/demokrasinin-unutulmayan-kara-lekesi-12-eylul-darbesi/2682307>
- 7 Uslu, C. (2022). *Keskin Siyasi Kutuplaşma ve Demokratik Siyasete olumsuz etkileri*. dergipark. Retrieved March 23, 2023, from <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2383988>
- 8 UTMA, S. (2019, February 28). *Bilgi çağında iletişim Olgusu ve "İLETİŞİMSİZLİK" BECERİSİ*. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi. Retrieved March 23, 2023, from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/43544/526141>